

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 353
שבט תשפ"ג

וא"כ גם מקום הגזע אינו מחיצה כשרה, ועי"ז לפעמים הפרוץ מרובה על העומד. כמו כן לפעמים הרווח הוא בקרן זווית, ואז לא מועיל עומד מרובה, וגם פירצה קטנה של ג' או ד' טפחים פוסלת. בגדר זו היתה לנו הדגמה לשני הדינים, ועוד למדנו שאפילו שלפני תקופה היא היתה כשרה, מצוי שהיא משתנית מחמת גיזום של עובדי הגינה וכדומה, והגדר נפסלת במשך הזמן. לכן בגדר חי צריך מעקב מיוחד לשים לב במקרה שגזמו אותה או נבלו ענפיה, שמא זה משנה את ההלכה. ובאמת לא כדאי לסמוך עליה יותר מתקופה קצרה, כי מצוי בה קלקולים, וכשיש קלקול קשה לשים לב וקשה לתקן.

גדר חי שהשתנתה ויש חללים לנטה ג' ו' ובקרן זווית

עמוד מאחורי בטונדה נפסל כאחורי רשות

במודיעין עילית עברנו על העירוב מהכניסה לעיר ועד היציאה למושב מתניהו, במשך הסיור ראינו הרבה הלכות שלא למדנו בשיעורים, כי באמת בהלכות עירובין יש הרבה מאוד פרטים, ובכל סיור ובכל עירוב רואים דברים חדשים, אבל אחרי שמבינים היטב את היסודות, ניתן להבין ואף להבחין לבד, במגוון הפרטים ההלכתיים שיש בכל דבר ודבר. אחד מהדברים המיוחדים שראינו בסיור הזה, בסמוך לכניסה יש עמוד של עירוב יפה המחובר לבטונדה של בטון. דבר זה מצוי בעיר מודיעין עילית, כיון שהעיר מתרחבת מעת לעת, וצריך לנייד את מקום העמודים, לכן הם מתברים את העמודים לדברים קיימים בלי חפירה והלחמה, אלא בחיבור שיכולים לפרק אותו, ע"י ברגים. ובמקומות שאין למה להתחבר, כגון שצריך להעמיד עמוד באמצע שטח, הם מביאים בטונדה [קוביית בטון גדולה, שמעמידים בה עמודי חשמל בתקופת עבודות], ומחברים לה את העמוד עם ברגים. [כמובן שזה דורש תקציב גדול ורק להם יש להם תקציב מיוחד לכך. העמוד כאן היה מחובר לאמצע הבטונדה, והלחיים היו רחוקים מהעמוד עד קצה הבטון. וכאן צריך להבין מדוע הרחיקו אותם כל כך מהעמוד, יותר משאר לחיים.

התשובה היא, כיון שהעמוד במקרה זה היה מחובר בצד האחורי של הבטונדה, כלומר שאם עומדים בשטח העירוב יש קודם בטונדה אחרי זה העמוד, וגובה הבטונדה הוא מטר אחד, הרי יש לה דין מחיצה, וכן יש לשטח שעל גבה שיעור רשות בפני עצמה, א"כ הי טפחים התחנות של העמוד מוסתרים במחיצה או ברשות נפרדת והעמוד אינו סותם כנגד הפתח, ומבואר בחז"ל בכמה מקומות שהעמוד צריך לגדור את הרשות שלפניו. [ובדעת המשנ"ב יש להסתפק לפי מה שמדייקים מהשעה"צ סי' שס"ג ס"ק ל"ז, ואכמ"ל].

דין זה נראה משונה למי שלא עסק בהלכות עירובין בעיון, הרי רואים כמעט את כל העמוד, מה מפריע שיש איזה דבר קטן לפניו. אבל כשלומדים יודעים שלכל דבר יש הגדרה הלכתית, ואם ע"פ הלכה הבטונדה נחשבת רשות בפני"ע. לכן האחראים במודיעין עילית הרחיקו את הלחיים עד קצה הבטונדה, שהם לא יהיו מוסתרים, והם גודרים כנגד הרשות שבקרקע, ועכשיו הצוה"פ כשרה מדין הלחיים, ולא מחמת העמוד.

עמוד שבבטונדה פסול מחמת שמוקף מד' רוחותיו

בסיור בית שמש שהתקיים בשכונה ברמה ב', עברנו על קטע של העירוב העירוני, יחד עם קטע מעירוב שכונתי, ולמדנו מגוון של הלכות. אחת מההלכות קשורה לנושא הקודם הנזכר כאן. הגענו על הקבוצה לקצה השכונה, והיה שם עמוד של העירוב העירוני עומד בתוך בטונדה. במקרה הזה הוא לא היה מאחוריה אלא בתוכה, בחור שיש בה כדי להעמיד עמודי חשמל, הכניסו את העמוד של העירוב. ולפי מה שלמדנו שיש לבטונדה דין רשות היחיד בפני"ע, כי היא גבוהה יי טפחים ורחבה יותר מד' על ד' טפחים, א"כ העמוד נמצא בתוך רשות אחרת מובדלת, ואינו כשר לשמש צוה"פ לסגור את הקרקע שלפני הבטונדה.

שבוע של סיוורים ללומדים בשיעורי העירובין למעשה

בשבוע זה נערכו סיוורים על עירובים שכונתיים, לקבוצות האברכים שלומדים כעת במסגרות השיעורים של מוקד העירוב ברחבי הארץ, לכל עיר נערך סיור בנפרד באחד מהעירובים באותה עיר. בשבוע אחד נערכו הסיוורים, בירושלים, בבני ברק, במודיעין עילית ובבית שמש. סיור זה נועד להוסיף בהמחשת הלימוד ההלכה למעשה, שלא יישאר כידיעה בלבד, אלא האברכים יחוו בפועל את ההלכות ואת העשייה, וכך הלימוד ייקנה בעצמותיהם, שכאשר הם יראו עירוב הם מידי ישימו לב להלכה שבו, ואם יראו משהו שלא כהלכה מיד ידעו להעיר נכון ולתקן נכון. סיור אחד נערך בירושלים באזור רחוב שמואל הנביא, שם השתתפו כארבעים אברכים שלומדים בשתי הקבוצות, הקפנו את העירוב של השכונה והיו לנו הרבה דברים מעניינים ללמוד מהם הלכות. במקום אחד היתה צורת הפתח מברזל בכניסה לשביל קטן שנכנס לשכונה, דבר ראשון יש לבאר, מדוע צריך לעשות בו צורת הפתח, הרי בפירצה פחות מי אמנות מספיק שהעומד מרובה על הפרוץ. והתשובה שבמקום שאנשים עוברים לא מועיל להתיר ע"י עומד מרובה, שהחמירו חז"ל במבוי שצריך צורת הפתח, כמו שכתב השו"ע (סי' שס"ה ס"א), ובמשנ"ב (שם סק"י) כתב שזה נוהג גם ברחובות שלנו, וכפי שהתבאר לעיל (גליון 348). [במקרה זה היתה עוד סיבה שאין דין עומד מרובה, משום דין "סילוק מחיצות", שהמחיצות שבצידי השביל מסלקות ומפרידות את השביל מהחצרות שבצדדים, ויוצא שהשביל נידון לעצמו הוא פרוץ במלואו, כפי שהתבאר בשיעורים].

עמוד חתוך בגובה ג' טפחים ומתחתיו בליטה בקיר להשלימו

האברכים שראו את צורת הפתח שמו לב מיד לבעיה חמורה. אחד מהעמודים של הפתח היה גבוה מהקרקע שלושים ס"מ, שהם יותר מג' טפחים, וא"כ העמוד פסול והצוה"פ פסולה, כמו שמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) שלחי שיש מתחתיו ג' טפחים הוא מחיצה תלויה. הדבר אירע בעקבות העבודות שבתשתיות לרכבת הקלה, ששינו את המדרכה שהיתה שם, וכעת העמוד אינו כשר.

העמוד גבוה ג' טפחים, האם הבלטיה משלימה

אבל לאחר שהתבוננו הבחינו שיש בליטה משונה בקיר בדיוק במקום שמתחת העמוד, וייתכן שהאחראי עשה אותה בשביל לצמצם את הרווח שתחת העמוד, ועי"ז יש לבד מהעמוד לבלטיה, ויחד עם הבלטיה הוא מגיע לקרקע. אלא שא"כ יש עדיין חיסרון אחר של "פתחי שימאי", כיון שעכ"פ יש הפסק באמצע העמוד ויש חור ורווח, הרי זה עמוד שאינו שלם ואינו מתוקן כדרך הפתחים, אלא הוא "שומם והרוס" כלשון רש"י (עירובין דף יא). ואע"פ שיש לבד ברווח הנותר ביניהם, מ"מ לבד לא פותר את הבעיה של פתחי שימאי, כי המראה של הפתח אינו תקין, וכמו שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שגם כשיש לבד בין הבלטיות שבקיר יש חיסרון של פתחי שימאי, לדעת האוסרים פתחי שימאי בעירוב. לפ"ז יש לומר שאינו פסול לגמרי כי אפשר לומר לבד ולצרף את הבלטיה שבקיר מתחתיו, אבל ג"כ אין להשאיר אותו כך ולהכשירו, לפי מה שההוראה בזמנינו להקפיד שלא יהיה בעמודים ובלחיים מראה הרוס שהוא כפתחי שימאי.

גדר חיה שהשתנתה ונפסלה מחמת החללים שבתחתית

בסיור בבני ברק ג"כ ראינו המחשות להרבה הלכות, ביניהם גדר חיה באחד הבניינים שבשנה שעברה היא היתה צפופה וטובה, אבל כעת היו הרבה חללים מתחתיה, בין גזע לגזע, והמקומות שיש חלל בתחתית המחיצה הם מחיצה תלויה ופסולה. אבל בדרך כלל אנשים סבורים שהחללים הם פירצות קטנות פחות מי אמנות, וממילא אינן אוסרות. אבל במסגרת השיעורים למדנו שלפעמים הרווחים יותר מכפי הגזעים, ואז הגזעים מתבטלים מדין "אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה",

היו אברכים שהתפלאו על ההמצאה, הרי ככה מעמידים עמודים כשצריך להעביר חשמל, הבטונדה רק מעמידה את העמוד. אמרנו להם נכון, רגשית אתה צודק, הוא התכוון לעשות טוב, אבל הלכתית זה נידון אחרת. יש הרבה דברים בהלכה שלא חשבת שהם אסורים, ויש בהם איסור ריבית, או מלאכת בונה או בורר בשבת, כדי לדעת הלכה צריך ללמוד לראות את העולם בעיניים של תורה. ובשביל זה יצאנו לשטח, כדוגמת מה שעשה רב שגר שנה וחצי עם רועי בקר כדי לדעת הלכות מומים בבהמה. גם כאן הבטונדה היא נחשבת מחיה, היא רשות בפנ"ע, והעמוד שבתוכה לא יכול לשמש לצוה"פ.

אבל מיד הסברנו שלא יפרסמו בגלל זה שהעירוב פסול, צריך לדעת שיש גם פתרונות שהאחראי חשב עליהם ועשה משהו להכשיר את העירוב, וגם על זה צריך לתת את הדעת. במסגרת השיעורים אנו לומדים גם איך להכשיר ולפתור את הבעיות. במקרה זה מכוונים שהדופן של הבטונדה תהיה לחי, והיא מכוונת תחת החוט, א"כ כעת העמוד באמת לא משמש, אלא רק דופן הבטונדה היא העמוד, וממנה מתחיל הצוה"פ.

אמנם יש שני דברים שיש לדון בכשרות הבטונדה ללחי. א. יש בה חסרון הלכתי שמקפידים בעירובים השכונתיים, שהלחי לא יהיה מידי רחב, כמ"ש בחז"א (סי' ע"ס"ק י"ח בהערה) שהלחי לא יהיה משוך מכנגד החוט ולפנים ג' או ד' טפחים. רוחב הסטנדרטי של בטונדה הוא מטר על מטר, ואם החוט באמצע, יוצא מהחוט ולפני חצי מטר, שהוא יותר מד' טפחים. אך בהרבה מקרים העמוד שבתוכה אינו ישר, ואם הוא נוטה לכיוון העירוב, יתכן שיהיה פחות מג' או ד' מהחוט ולפנים. בעירובים שכונתיים שיש מקרים כאלו שצריכים להתחבר לעמוד עץ עם בטונדה, מוסיפים לחי אחר על דופן הבטונדה, לאחר שמודדים היכן החוט עובר עליה.

דין שני שמצוי במקרים כאלו, באופן שהעמוד בתוך הבטונדה נוטה הרבה, כיון שהוא רק זמני לא מקפידים עליו להעמידו ישר, ואז צריך לשים לב לשלפעים החוט של העירוב שקשור לעמוד נמצא מחוץ לרוחב הבטונדה, וממילא היא לא יכולה להיחשב לחי כיון שאינה מתחת החוט, וא"כ העמוד פסול כי הוא ברשות אחרת, והבטונדה אינה לחי כי אינה מתחת החוט, ואז העירוב נפסל. [ויש לעיין במקרה כזה שהעמוד שבתוך הבטונדה אינו עמוד עץ שהחוט מהצד שלו אלא הוא עמוד עירוב והחוט נמצא מעל ראש העמוד, האם גם בזה אינו כשר, או שמא אפשר לומר שנתחשב רק בעמוד והחוט הרי על גביו. וכבר כתבנו במק"א שאי אפשר להתעלם מדבר שמחובר או עומד קבוע סביב לעמוד, ובפרט כאן שנוצר עי"ז רשות אחרת]. לכן כאן הקפידו שהעמוד יהיה ישר [נתקעו קרשים בתוך החור של העמוד כדי לייצב אותו], אך נשאר הענין של לחי ריב ד' טפחים מהחוט ולפנים, שבעירובים עירוניים מקילים בו כשצריך.

הגר"ש לובין שליט"א, בעירובין צריך לדעת בשביל לשאול

בפתיחת מחזור השיעורים בטבריה נשא דברים הגאון רבי שמואל לובין שליט"א, במעלה של לימוד עירובין לכל אחד, משום שבכל נושא כאשר יש שאלה אפשר להביא את השאלה לרב. לעומת זאת בעירוב אי אפשר להביא לרב, אם אדם לא יודע הוא לא מציג את השאלה נכון, או שבגלל זה אינו בא לשאול. לכן חשוב שיהיה כאן בטבריה הרבה נציגים שיודעים הלכות עירובין. לא מזמן שיפצו לאדמו"ר את החצר, ורצו לסדר עירוב לחצר, ולא ידעו האם צריך לעשות שם לחי או פסים, האם זה מביא או חצר, מהי ההגדרה לכזה מקום. בא מישהו ואמר שמספיק לחי וכך עשו, אבל לחי מועיל רק במבוי וזה לא מביא. בעירובין אם לא יודעים טוב את כל ההלכות אפשר לטעות, זה לא כמו שאר דברים שבקצת שיודעים יודעים למעשה. בעירובין צריך לדעת היטב את כל ההלכות, ולדעת איך לדמות נכון. אם לא יודעים חושבים שעושים לחי וזהו.

המיוחד בשיעורים של ר' משה, שמעביר את ההלכות בצורה מאוד יפה, אני גם שמעתי ממנו שיעורים, זה כמו שכתוב בפרשה למען תהיה תורת ה' בפיך, ההסברה שלו מצליחה שגם מי שיועד את הדינים זה מוסיף לו, וגם מי שלא יודע הוא מלמד אותו בצורה ברורה.

זכינו שיש בשכונה זו עירוב טוב, ועכשיו ר' משה עשה בקרית שמואל עירוב טוב שעדיין הנושא של השכירות לא סידרו שם. יש לו יד גדולה במהפכה בטבריה. שיזכה להרבות תורה.

אנחנו היינו כאן בעיר בתחילת הישוב החדש לפני שלוש עשרה שנים, אז היה תקופה אחרת שמסתמא לא יודעים את ההיסטוריה כאן. לפני שהגענו התארר כאן בעיר האדמו"ר מראחמיסטריווקה, למשך שתי שבתות, ובירר אצל הגר"מ משה ברלין שליט"א האם יש עירוב בטבריה. והוא אמר לו שהעולם חושב שיש עירוב טוב בטבריה, ובאמת אין עירוב טוב, תבוא תעשה עירוב. ואז הוא השיג תרומה גדולה מאיזה גביר, וחיידשו את העירוב, זה

אמנם עירוב עירוני ולא שכונתי, ועכ"פ זכינו שכשהתחיל הישוב כבר היה כאן עירוב מסודר. היום שזוכים ומשפרים את העירוב זה ודאי דבר חשוב. נזכיר עוד דבר שאבי מורי שליט"א היה אומר, כתוב בגמ' (עירובין דף כא:) אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצתה בת קול ואמרה, בני, אם חכם לבך ישמח ליבי גם אני, מדוע היתה שמחה מיוחדת בתקנה זו. והביאור הוא כי בתקנות חז"ל יש מעלה שזה עושה משמרת לתורה, אבל מצד שני זיה עושה בעיה שיש יותר אנשים שייכשלו בגזירה עצמה. לכן כששלמה המלך תיקן את האיסור ומיד גם פתרון ע"י עירוב, היתה שמחה שזה תקנה טובה שלא תגרום את המכשול. זה תקנה להזכיר את שבת, לכן גם אם עשו שיתוף מבוואות צריך גם עירוב חצרות, שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות, זה מזכיר את השבת. ור' משה שזוכה לעשות עירובים טובים, ג"כ זוכה בפסוק אם חכם לבך ישמח ליבי גם אני.

הגר"א ברסלויער שליט"א, "דורשי ה'... לערב עירובו"

הגאון רבי אשר ברסלויער שליט"א פתח ואמר, ברשות ידידי עוז הגאון רבי שמואל ביטון שליט"א, רב קהילת בני התורה בטבריה, הענין של הלכות עירובין היה נחשב פעם הלכות של רבנים, ולא סתם רבנים אלא רבנים גדולים, והיום אכשר דרא שיש הרבה כוללים שלומדים עירובין, אבל להגיע להלכה למעשה זה עדיין צריך עזרה.

הנביא ירמיה בבואות על המקדש אומר והיה אם תשמעו אלי... לבלתי הביא משא בשערי העיר הזאת ביום השבת... שמירת שבת מביאה את הגאולה, ולא סתם שבת אלא הענין של טלטול הוא עומד בפני עצמו משאר המלאכות. שלוש פעמים הוא מזכיר שם את הענין של טלטול.

אומרים בזמירות שבת, דורשי ה' זרע אברהם אוהבו, מי נקרא דורשי ה', המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא, שמחים לשמרו ולערב עירובו. העירוב והטלטול מודגש במיוחד, לערב עירובו - זה דורשי ה'.

שלושה דברים חייב אדם לומר בתוך ביתו, עישרתם עירבתם וכו', ו"א עירובי חצרות ו"א עירובי תחומין. היום כבר לא אומרים עירבתם, ולא אומרים עישרתם, מדוע? כיון שהיום המצוות האלו אינם נעשים בבית (סי' ר"ס ט"ב), מעשר קונים היום בכשרות שכבר מעשרת, והרבה מהעולם סומכים על כך. ועירוב ג"כ הרב או האחראי עושה אותם. כאן בשכונה זכינו לאחראים הרב רייך ועימו האברכים יקרים, שמתמסרים עבודת קודש גדולה. אבל בכל זאת יש זמנים שזה נוגע, כשנמצאים בשבתות בכל מיני מקומות.

בפרשת השבוע כתוב "והיה ביום השישי, והכינו את אשר יביאו". מה הפירוש את אשר יביאו, היה צריך לומר את אשר יאכלו. וראיתי מי שבאר שהכוונה להכין כדי שיוכלו להביא את האוכל בשבת, פעם היו מחממים בתנור של האופה וצריכים להביא לבית, והכינו את העירוב בשביל שיביאו בשבת.

כשיש הערה על העירוב צריך לומר בניהותא

עוד הוסיף נקודה חשובה לכל אדם, מה הביאור חייב אדם לומר בתוך ביתו, איפה הייתי אומר שגייד אותם, מה ההדגשה בתוך ביתו. והביאור הוא שערב שבת זהו זמן לחוץ, וכשאדם מדבר בלחץ מגיע לצעקות וכל השכונה שומעת מה הוא אומר, תעשה ככה וכו', צריך לומר בתוך ביתו, שלא יישמע בחוץ. בגמ' (שבת דף לד.) אמר רבה בר רב הונא צריך למיירנהו בניהותא, ואמר רב אשי אנא לא שמיע לי וקיימתי מסברא. מה הוא בא לומר, שזה ההנהגה הנכונה, לדבר בנחת בבית.

באים כאן ללמוד עירובין, והרב אנגלרד ידוע בארץ ובכל העולם, מומחה גדול גם במעשים וגם בלימוד, איך להעביר את הדברים בצורה ברורה ונעימה, וממילא בעז"ה יצאו כאן שיודעים הלכות והרבה דברים, ולפעמים נראה דבר שהוא לא כל כך טוב. יש מי שניגש לאחראי ואומר בעדינות יש לי הערה, רוצים לשמוע. אבל יש כאלה שמתחילים לדבר האם אפשר לסמוך על פלוני הוא עושה ככה וכו'. צריך לזכור ששואלים עירבתם צריך למימרא בניהותא, צריך לומר בתוך ביתו, צריך להתנהג כבן אדם ולהעיר יפה.

בילדותי ראיתי מעשה שהיה דוקא בטבריה והוא מאוד תפס אותי. היה כאן הגאון רבי משה קלירס הרב של טבריה, ורב שהיה אחראי על העירוב, והיה לרב קלירס הערה על העירוב, והוא הלך במוצאי שבת לרב האחראי וביקש ללמוד איזה הלכה בעירובין שהוא מתקשה בה, ומתוך שלמדו פתאום האחראי שם לב שיש כזו בעיה בעירוב, והבין שכל הלימוד היה בשביל להעיר לו בדרך כבוד. שאל אותו מדוע לא אמרת לאנשים לא לטלטל, הרי ידעת שיש בעיה. אמר הגר"מ, עירוב בטבריה דרבנן, [אז עדיין לא היה את הכביש הראשי שהולך לפוריה, שיש בו שאלה מדאורייתא], וכבוד התורה דאורייתא, שאני יגיד שהרב עשה לא כראוי? אנו רואים כמה לגדולים יש את השולחן ערוך החמישי.

כמה חשוב שלומדים כאן עירובין. כל אחד שמתנתף כאן ולומד את זה שיידע ש"רבים צריכים לו", נמצאים בבתי הבראה, בתי חולים, נופשים, שבת שבע ברכות, ואז מי שיועד לפחות מה לשאול, יכול להציל את כל הקבוצה מחילול שבת. שיגיע משיח הוא יראה איזה "דורשי ה'" יש כאן, ושיהיה בהצלחה.